

LEDENVERGADERING van 21 november en 18 december 1967 .

Op de Ledenvergadering van 21 november werd door de filmdienst van de Esso een viertal films in kleuren vertoond. Er was slechts een klein aantal leden aanwezig, benevens een aantal studenten van de Latijnse School. De Voorzitter, de hr. L. Bekkers, verwelkomde de aanwezigen en speciaal de hr. Brok van de Esso-filmdienst. Hij vertoonde 1) een film over Zwitserland, 2) een film over de provincie Gelderland, 3) "Los de vang" een film over molens in Nederland en 4) de film van Bert Haanstra "De zee was niet meer".

Het waren alle vier zeer mooie films en zeer onderhoudend; de aanwezigen waren, zoals achteraf bleek, zeer tevreden over de vertoonde films. Na afloop sprak de Voorzitter een dankwoord.

De laatste ledenvergadering van 1967 werd gehouden op maandag 18 december in de bovenzaal van Hotel de Kroon met als spreker de hr. W. Knippenberg over "Middeleeuwse bedevaarten in en vanuit Noordbrabant naar Hakendover tot aan Santiago de Compostella in Spanje."

De Voorzitter kon wegens onverwachte gebeurtenissen niet op de vergadering aanwezig zijn en zodoende verwelkomde de Secretaris, M. Pennings, circa kwart over acht de ongeveer 20 aanwezigen, jammer genoeg een te klein aantal in verhouding tot het interessante onderwerp, dat besproken zou worden.

In het eerste gedeelte van zijn lezing besprak de heer Knippenberg de bedevaarten uit nood, in het tweede de bedevaarten uit dwang of zoen-bedevoarten. De eerste soort kwam voort uit de nood, waarin de mensen verkeerden tengevolge van ziekten, oorlogsgeweld, natuurrampen enz. Het ligt in de natuur van de mens om hulp te zoeken, wanneer hij in moeilijkheden verkeert; dat is tegenwoordig zo en dat was ook vroeger het geval. In onze tijd zoeken wij hulp bij de middelen, die de wetenschap ons verschaft; bij ziekten gaan wij naar een dokter of ziekenhuis, bij ziekten van het vee naar een veearts en wanneer de gewassen op het veld door onge-dierte dreigen vernield te worden, kunnen we dat vaak

voorkomen door de juiste bestrijdingsmiddelen toe te passen. Zodoende is de mentaliteit van de gelovigen op dit gebied veranderd, al vinden we ook in onze tijd gelukkig nog bedevaartplaatsen, waar de mensen uit geloof heengaan in de overtuiging, dat hulp van boven altijd nodig is.

Het bedevaarten, d.i. bidden en trekken, heeft de mensen altijd in het bloed gezeten. De Joden in het Oude Testament trokken ieder jaar naar Jerusalem, om daar te bidden en te offeren; de Grieken gingen al in 600 voor Christus naar Delfi, om aan het orakel van Apollo een oplossing te vragen bij moeilijkheden en om genezing van ziekten. Elke Islamiet moet minstens één keer Mekka bezoeken; de Hindoes trekken ter bedevaart naar Benares in India, om te baden in de heilige rivier de Ganges en te drinken van het water, waaraan een bijzondere kracht wordt toegekend.

Zo trokken ook onze voorouders in hun nood naar plaatsen, die door een of andere heilige bekend waren geworden. Men wilde, zoals dat ook al in de oudheid, o.a. te Delfi gebeurde, rechtstreeks met het heilige in aanraking komen. Dokters waren er weinig of geen, als geneesmiddelen had men alleen sommige kruiden, die men in de natuur vond en zo zocht men bij allerlei ziekten en kwalen redding en genezing bij de heiligen. Hierbij moet men zich vooral de mentaliteit van de middeleeuwse mens indenken, het hopeloos gevoel van alleen te staan en nergens hulp te zien, om een verklaring te kunnen geven van de talrijke bedevaartplaatsen van die tijd.

Ze ontstaan zo goed als allemaal volgens hetzelfde patroon: een of andere wonderbare gebeurtenis met een heilige en een bron, die er bij ligt, die meestal op wonderbare wijze is ontstaan. Bij bezoek aan het bedevaartoord wil men de relikwie aanraken of kussen, rozenkransen en prentjes of medaljes, die men mee naar huis neemt strijkt men eerst aan, want alleen daardoor hebben deze voorwerpen een zekere kracht. Men drinkt het water van de bron en bevochtigt er de zieke ledematen mee of neemt het mee naar huis. Prentjes legt men thuis op de zieke of onder zijn hoofdkussen; vaak ook sneed men de prent-

jes in kleine stukjes en liet ze opeten door de zieke. Bij verhoringen wil men iets terugdoen, men offert b.v. een afbeelding van het genezen lichaamsdeel; vandaar de talrijke z.g.ex-voto's in zilver, goud of was, als benen, armen, ogen etc. De middeleeuwse mens was in zijn **gedachtengang** niet zo rationalistisch als wij; hij wilde de concrete werkelijkheid voor zich zien en daarmee in aanraking komen.

De spreker gaf daarna een groot aantal voorbeelden van heiligen, die op diverse plaatsen in Brabant aangeroept worden tegen bepaalde ziekten. Hij ging voorbij aan de vele bedevaartplaatsen van O.L.Vrouw, zoals Handel Ommel, Uden enz., omdat hij deze als voldoende bekend veronderstelde.

De H. Dymfna werd al omstreeks het jaar 500 vereerd in Geel in België, waar zij ook nu nog wordt aangeroept, tegen krankzinnigheid.

De H.H.Driekonigen werden als patronen van de pelgrims vereerd in Keulen, de H. Gertrudis van Nijvel werd in Geertruidenberg aangeroept tegen de veldmuizen, omdat haar feest valt op 15 maart, de tijd, dat deze dieren op het land verschijnen.

Soms gaf een bepaalde gebeurtenis in het leven van een heilige aanleiding tot een of andere verering. Zo werd De H.Oda te St.Oedenrode aangeroept tegen blindheid en oogziekten, omdat zij zelf bij het graf van St.Lambertus in Luik van blindheid genezen was. Zij wilde toen verder leven als kluizenares en verborg zich in een kluis bij Venraij. Haar Vader, die hiertegen was, spoorde haar op; zij vluchtte toen naar St.Oedenrode, nadat zij door een vogel gewaarschuwd was. Daarom wordt zij vaak afgebeeld met een vogel op haar arm. In St. Oedenrode heeft men ter harer eer de St. Oda-kapel gebouwd, waarbij Mgr. Bekkers begraven is.

Ook de tijd van het jaar kan een bepaalde verering doen ontstaan, zoals boven vermeld van Gertrudis van Nijvel. De verering van de H.Valentinus in Westerhoven is op dezelfde manier ontstaan. Valentinus was een soldaatmartyr, begraven aan de rand van Rome. Zijn relik werd meegenomen naar Frankrijk, vandaar naar Londen en

van hier uit kwam ze naar onze streken. Hij is de patroon van de verliefde en vrijende paartjes. Hij is dit geworden, omdat zijn feestdag rond half februari (de 14de) valt, de tijd, dat de vogels aan paarvorming beginnen te doen. Denk aan Valentijndag, wanneer men elkaar bloemen geeft als uiting van genegenheid. Dominee Hanewinkel, die in 1799 een reis door de Meijerij maakte, vertelt, dat St. Vanlentinus in Westerhoven werd aangeroepen tegen vallende ziekte.

Een andere bekende heilige is Lucia, die in Ravenstein werd vereerd tegen de blindheid en tegen keelkwalen; haar naam betekent "licht" en zij werd vermoord doordat een zwaard door haar keel werd gestoken.

Zeer bekend is hier ook Hakendover, waar ook tegenwoordig nog veel pelgrims heentrekken op de beide Paasdagen.

De verering van Maria Magdalena was vroeger veel verspreid; tegenwoordig vindt men ze practisch nog alleen in het kapelleke van Esdonk in onze gemeente. Hierbij behoort men vanaf de grote weg stilziggend en biddend naar de kapel te gaan, men offert dan verroeste spijkers bij het Christus-beeld, men bidt wat in de kapel en men mag vast vertrouwen genezen te zullen worden van de zweren. Het is vanzelfsprekend, dat men overal op een bedevaartplaats een offerstok vindt; men wordt verondersteld deze milddadig te willen gedenken.

Van al deze bedevaartplaatsen, beelden en prentjes, toonden de spreker mooie dia's en besloot hiermee het eerste gedeelte van zijn lezing.

Na de pauze kwam de tweede soort bedevaarten aan de beurt, nl. die uit dwang; dit waren de zgn. zoenbedevaarten, die opgelegd werden aan degenen, die zich hadden schuldig gemaakt aan doodslag, anderen zware verwondingen hadden toegebracht of in ernstige mate beledigd. Soms moest men, zoals in Eindhoven in 1474 gebeurde vier jaar achter elkaar een bedevaart maken naar verschillende bedevaartsoorden; dit was wel een heel zware straf. Vanuit Brabant trok men veel naar Compostella in Spanje, waar de H. Jacobus werd vereerd, een van de apostelen, die samen met Jezus had geleefd en met Hem

was rondgetrokken in Palestina, iemand dus, die ook lichamelijk met God verkeerd had. Van iemand, die zo dicht bij de Heer had gestaan, kon men verhooring verwachten, te meer nog, omdat Jacobus ook persoonlijk in Compostella zou hebben gepredikt, voor hij bisschop van Jerusalem werd, waar hij als martelaar gestorven is. Zijn lichaam was na zijn dood op wonderbare wijze weer in Compostella terecht gekomen.

Dat zulke bedevaartsreizen ziet zo eenvoudig waren, is gemakkelijk te begrijpen; de wegen waren slecht, men moest de hele weg te voet afleggen en onderweg diverse kerken bezoeken. Er dreigden gevaren van rovers en ander gespuis, dat het gemunt had op het geld, dat de bedevaartgangers bij zich hadden. Om de pelgrims te helpen waren onderweg op zeer veel plaatsen kloosters en herbergen gebouwd, waar men 's nachts onderdak kon vinden en men inlichtingen kon geven voor de volgende etappe en de volgende rustplaats. Verschillende van deze hospitia of gastenverblijfplaatsen waren gebouwd door de ridders van de Duitse Orde, die de pelgrims voorzag van eten, event. kleren en schoenen.

Zo bereikte men na weken wandelen Compostella en zag men van verre het doel van de reis, de grote St. Jacobskerk met z'n twee torens tegen de berg liggen. Een van de kolommen, waarlangs men de kerk binnengaat, is door de duizende pelgrims zo gekust en aangestreken, dat hij ervan uitgesleten is; ook hier wilden de bedevaartgangers door aanraken met het heilige in contact komen. Alle gebouwen rondom de kerk bestonden uit kloosters, die ingericht waren voor het verzorgen van de pelgrims. Voor men naar zijn land terugkeerde, moesten zij, die een zoenbedevaart moesten doen, een bewijs hebben, om thuis te kunnen laten zien, dat men aan zijn verplichtingen had voldaan, b.v. een brief of een schelp, zoals die op enige kilometers afstand aan het strand werden gevonden en die men bij zijn terugkeer aan een koord om de hals hing. Zulk een schelp gold als een bescherming tegen ongelukken en men zou het niet gemakkelijk gevaagd hebben zo iemand kwaad te doen, die onder de bescherming van St. Jacob stond.

Ook vanuit Gemert zijn dwang- of zoenbedevaarten gemaakt, al reeds in het jaar 1293. De Heren van Gemert moesten in die tijd hun heerschappij delen met de Heren van de Duitse Orde. Vermoedelijk waren de grenzen van hun gebied niet precies omschreven en zo ontstond er ruzie tussen de Commandeur en de Heren van Gemert. Een van deze laatsten was de schuld daarvan en moest als straf met een aantal vrienden een boetetocht maken om de kerk van Bakel en verder met twee personen een zoenbedevaart naar een ver pelgrimsoord. In 1363 wordt aan Diederik van Gemert door de hertogen van Brabant als straf opgelegd, om met twee anderen naar Compostella op bedevaart te gaan, terwijl een van zijn helpers een pelgrimstocht naar Cyprus moest maken; zij allen hadden de Commandeur van de Duitse Orde alhier zwaar beledigd. Met behulp van prachtige kleurendia's konden we de pelgrims op hun reizen volgen en de spreker liet de heren van Gemert terugkeren op ons kasteel door het vertonen van een wapen, aangebracht op de binnenplaats boven de ingang van de donjon, op welk wapen schelpen staan, zoals er door de pelgrims uit Compostella werden meegebracht.

Na deze lezing dankte de Secretaris de hr. Knippenberg hartelijk voor zijn interessante en boeiende lezing. De rondvraag leverde verder geen nieuws op en zo sloot de Secretaris tegen half twaalf deze vergadering.

M.H.J. Pennings.

Wat zingen de vogels in Gemert?

Het voorjaar breekt weer aan en men kan in de natuur het gezang der vogels beluisteren. In Gemert "haawen de vogels en veugelkes in de bojem, de bosse enz." maar als het over één vogel gaat, zegt men: "wor hêld dè veugelke erreges?"

De schrijver zingt: " bidde, bidde, bidde veur de witspis = witte spijs. Hieronder verstond men melk en eieren, die vroeger verboden waren in de grote vasten; later werd hierin gedispenseerd en moest als compensatie enige Onze Vaders en Weesgeloeten bidden.